

УДК 504.38

**НЕЗВИЧНІ КЛІМАТИЧНІ ЯВИЩА НА ТЕРИТОРІЇ
ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА "МЕДОБОРИ"**

Бугальська І.І.

Природний заповідник "Медобори"

E-mail: medobory@gus.tr.ukrtel.net

Територія природного заповідника "Медобори" належить до "східного кліматичного району" Тернопільської області. Клімат регіону, де розташований заповідник, є помірно-континентальним з чітко вираженими сезонами року. Подільські Товтри відіграють велику роль у формуванні клімату регіону. Висота положення щодо напряму домінуючих вітрів та залісненість створюють тут специфічні мікрокліматичні умови і благотворно впливають на кількість опадів і температурний режим. [1]

Аналіз метеорологічних показників території заповідника з 1991 до 2005 рр. проводився за даними найближчої ГМС – Тернопіль, яка знаходиться за 30 км від північної окраїни заповідника. Починаючи з 2006 р. аналіз проведено за показниками двох метеорологічних постів заповідника.[2]

За результатами спостережень за період з 1991 по 2017 рр. встановлено, що середньорічна температура повітря протягом всіх років, крім 1996, 2011-2014, 2016-2017 рр. була вищою за норму. Потепління клімату проходить за рахунок того, що теплішими за норму, порівняно із середніми багаторічними даними, стають зимові і літні сезони.[3] Річна кількість опадів майже у всі роки, окрім 1993, 1998, 2001, 2008, 2010, 2012, 2013, 2015, 2017 рр. була нижчою за норму. Найбільше їх було у 2001 році – 794,8 мм, а найсухішим був 2015 рік – 334,4 мм. На протязі року опади розподіляються нерівномірно. Найбільше їх було у серпні 1999 року – 182,9 мм при нормі 63 мм, жовтні 2016 року – 121,7 мм – 36 мм, листопаді 2016 року – 172,4 мм – 29 мм.

Зимовий сезон триває з середини листопада – початку грудня до початку або середини березня. Але у 2015 році зима була дуже пізньою – почалася 29 грудня. Це найпізніший початок

Сучасні проблеми генетики, екології та біотехнології

зимового сезону за період спостережень. Сніговий покрив формується декілька разів за сезон, лише у 1995-1996, 1998-1999, 2010 р., він пролежав всю зиму, а у 2013 р., не розтанувши повністю, перейшов у весну, що зафіксовано вперше за період спостережень. Максимальна висота снігу була у лютому 1996 року – 49 см. Початок зими 2017 р. був аномальним, лише за 12-14 листопада випало 147,9 мм опадів та сформувався сніговий покрив з максимальною висотою 38 см.

Весна розпочинається найчастіше на початку або в середині березня, лише у 2008 р. вона була досить ранньою і розпочалася 1 лютого, а у 2013 р. – 30 березня. Для весни характерна досить нестійка погода з частими перепадами температур і заморозками. Найпізніший заморозок зафіксовано 10 травня 2017р., який призвів до масового обмерзання трав'янистих видів рослин, що вже активно вегетували. Стрімке потепління у квітні 2013 р. та значний запас вологи у вигляді снігу із зимового сезону спричинили повінь на річках. 13 квітня 2015 р., вперше за період спостережень, зафіксована пилова буря, яка тривала 20-25 хвилин. За два дні вона знову повторилася, але дещо меншої інтенсивності. Явище незвичне для території заповідника, оскільки є нетиповим для нашої місцевості. Пилова буря виникла внаслідок пересихання верхнього шару ґрунту після посушливої осені попереднього року та малосніжної зими. 30 квітня 2016 р. вперше за період спостережень, під час нетривалої (0,5 год.) сильної зливи з градом, який вкрив землю суцільним шаром товщиною 2-5,5 см, випало 70% місячної кількості опадів.

Літо настає, здебільшого, в III декаді травня – I декаді червня і закінчується у перших числах вересня. Але у 2012 р. воно було дуже раннім і розпочалося 27 квітня, а у 2006 р. – лише 11 червня. Аномально жаркими були від 16 до 22 липня 2007 року, коли максимальні температури не опускалися нижче 34°C. Для середини літа 2012 року характерним був тривалий дощовий період у липні та серпні, в основному, в північній частині заповідника. У південній частині опади випадали у значно меншій кількості, що спричинило значне всихання трав'яного покриву. У червні 2013 р. під час надзвичайно сильних злизових

Сучасні проблеми генетики, екології та біотехнології

дощів у ярах в Краснянському лісництві формувалися потоки води висотою 1,5 метра, в результаті на заплаву р. Збруч було винесено потужні товщі уламкового вапнякового матеріалу, а днища ярів поглибилися на 1,5-2м, оголивши нижні шари Товтрового пасма. Тоді ж зафіксовано зникнення доволі потужного струмка у Сліпому яру (ймовірно десь відкрилися тріщини). Аномально посушливими були серпень 2015 р., коли було лише два дощові дні, а кількість опадів за місяць становила 0,2 мм, та червень, коли їх випало лише 8% норми місяця.

Осінь настає, в основному, в I декаді вересня, проте перша половина вересня 2009 та 2016 рр. була по-літньому теплою, через те осінній сезон розпочався 19 вересня. Найтеплішою була осінь 1993, 1999, 2004, 2006, 2007, 2010, 2013 років за рахунок досить теплих вересня та жовтня, а найхолоднішою – 2002, 2003, 2009, 2010, 2012, 2014 рр.. Тривала посуха в 2011, 2015 та 2016 році в кінці літа та протягом всієї осені спричинила висихання рослинного покриву не тільки на степових ділянках, а й у лісі. У III декаді жовтня 2014 р. різке похолодання призвело до випадання снігу, який пролежав майже тиждень, це відбулося вперше за період спостережень.

Література

1. *Природа* Тернопільської області. / За ред.К.І.Геренчука. Л.: Вища школа,1979 р. – 165 с.
2. *Літопис* природи. Природний заповідник "Медобори" / Гримайлів, 2015, – Книга 23. – С.20-49, 386-392.
3. *Козира Л.Я.* Основні тенденції динаміки кліматичних показників заповідника "Медобори" за останні 10 років / Козира Л.Я. // Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного і ландшафтного різноманіття: Збірник наукових праць українсько-польської наукової конференції. – Гримайлів-Тернопіль: Лілея, 2003. – С. 40-42.